

המצות או כללותם. באישים מתחלפים ויהיה כלל האישים והם מושגו יותר מן האיש האחד (ס) זה כי הכלל והוא ישוב במדרגת האיש האחד (ו) שימצאו בו רבוי המצות, וזאת היא מבה שיהיה הכלל לעולם יותר מושג מהפרט להמצא בכלל רבוי המצות או כלל מצות התורה יותר ממה שימצאו באיש האחד, ולזה יהיה הכלל לעולם נענים בתפלתם ומושגתם ומצילים מהעקרים יותר מהפרט. זה אמנם יהיה בהצלחת העוה"ז, אבל בעוה"ב מדרגת כל אדם ואדם לפי מעשיו ורוב המצות שיעשה, וגדולה מזו נמצא לר"ל במקומות הרבה שאפי' בעשית פעל אחד שאינו מצוה ואינו אזהרה אם יכוין העושה בעשיתו לשם שמים ולכבוד הש"י או כבוד תורתו וזכה בה לחיי העוה"ב כלומר למדרגה מה ממדרגות העוה"ב, ואמרו בכתובות על ההוא טובם רדזה בשבבותיה רדכי וסליק לאגרא ונפל ומית שיצאה בת קול ואמרה אף ההוא טובם מזומן לחיי העוה"ב, שיראה מזה שאפי' מי שנצטער על שלא כבד החכם במותו ומת מתוך הצער והוא בכוונה והוא זוכה לחיי העוה"ב אחר שצערו ומיתתו היתה לש"ש, וכן במס' ע"א אמרו על השוטר שהיה ממונה להמית את רבי חנינא בן תרדיון, כי לפי שקרב מיתתו כדי שלא יצטער רבי חנינא ביומיו שהיה מזומן לחיי העוה"ב. וכן במסכת העניות בפ' סדר תעניות בתרא מביא הרבה מעשים מאנשים שאמרו אליהם עליהם שהיו מזומנים לחיי העוה"ב, ואע"פ שלא היו עושים מעשים שיהיו מצות או אזהרה אלא פעולות טובות כמו שומר בית הסודר שהיה מפריש הצשים מהאנשים כדי שלא יבואו לידי הרגל עבירה וחולת זה שם הרבה. וכבר בארו ר"ל כלל הפעולות הטובות המביאות האדם להשגת חיי העוה"ב מוולת המצות המפורשות בתורה אמרו והלכת בדרכיו (דברים כח) מה הוא חנון אף אתה תהיה חנון מה הוא רחום אף אתה תהיה רחום מה הוא נומל חסדים אף אתה היה גומל חסדים מה הוא קובר מתים אף אתה קובר מתים וכו', וכלל הדברים הוא כי כל פעולה שיעשה העושה אותה לש"ש זוכה בה לחיי העוה"ב, ואף אם הפעל ההוא יחשב בו שהוא רע אמרו ר"ל (נרכס דף ס"ג ע"א) בכל דרכיך רעה ואפי' לדבר עבירה, ואמרו עוד גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה (מ"ד דף כ"ג ע"א). והבן זה העקר ודעו כי הוא הכרחי לתורת משה שאם לא כן לא יהיו כלל ישראל זוכים לחיי העוה"ב ע"י התורה אלא אחד מעיר או יחיד בדרור. ותהיה החבה יתרה שחבב הקב"ה את ישראל לתת להם התורה כמו שיצטוו חביבין ישראל שנתן להם כלי חסדה וכו' (חט"ט פ"ג) לנקמה מהם שלא יוכלו לקיים את כלה ויהיו נענשים על כך. אלא שהאמת הוא מה שאמרנו שזה עקר פרטי לתורת משה שאליז כוונת ר"ל באמרו כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כלומר שכלם ישיגו מדרגה ממדרגות העוה"ב. ואע"פ שיש מן החכמים חולקים ע"ז ואומרים כי צריך רבוי גדול מן המצות כדי שזכה האדם לחיי העוה"ב, אין הדבר כן אלא כי לפי רבוי המצות תגדל מדרגתו בו כמו שאמרנו אבל במצוה אחת בלבד ישיג מדרגה מה מכו. ומה שאמרו ר"ל במסכת סכת (דף כ"ד ע"א) אמר רבי שמלאי תרי"ג מצות נאמרו למשה בכינוי וכו' בא דוד העמידן על י"א וכו' בא ישעיה והעמידן על שש וכו', שיראה מזה שצריך כל המצות כדי לקנות השלמות אלא שדוד העמידן על י"א וישעיה על שש וכן השאר עוד, תדע פירוש המאמר הזה בפרק הבא אשר זה בעזרת השם יתברך :

פרק ל (ט) המדרגות שישנן ע"י המצות הן מתחלפות ספנים רבים. ראשונה מצד התחלף המצות, כי יש מצוה שהמדרגה שתושג על ידה היא יותר גדולה ממדרגה שתושג על ידי אחרת אע"פ שיהיו שוות בכוונת עשיתן, וזה נלמד ממה שאמרו (חט"ט פ"ג) זהו וזה במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, שיראה מזה שיש חלוקה במתן שכר מצות לקצתן על קצתן, ונלמד מזה ג"כ שהדרך שאמרנו בפ' הקודם לזה היא אמתי תבין שאין קניית השלמות תלוי בעשית המצות כלם שא"כ מה זה שאומר ר"ל וזה במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אפי' יהיה השכר גודע ראוי שיוחד בכלן כדי שיקבל השכר אלא יש מבין ראיה שעל כל אחת ואחת יש מדרגה מיוחדת לשכר שמתן שכרן שזה (נ) ושואן עשית כל המצות הכרחי לקבל השכר המיועד בעוה"ב. ושנית.

מצד

שורשים

מצות אחרות ולכן כל המצות ניוחד שפעו כל הכלל הזה כן יותר מהמצות שפעו זה כאלה, וז"ש לח"כ וזאת היא סבה וכו' להמצא בכלל רבוי המצות וכו' יותר ממה שימצאו באיש האחד וק"ל :

פרק ל (א) המדרגות של ע"כ : (ב) ושואן עשית כל המצות.

שואן

לא שואן אחת כיון ג"כ יכול לראות לא לשחוט : (פ) זה כי הכלל כחוד וכו'. כל אחד מהכלל : (ו) שימצאו בו רבוי המצות. פי' כשם שימצא רבוי המצות בזה כאלה כך ימצאו רבוי המצות בכל אחד מהכלל אבל מ"מ במצות עצמן אינן שואן רק ברכות ע"כ כמו שזה כאלה קיים עשר מ"מ כמו כן כל אחד מהכלל קיים כל אחד עשר

מצד התחלף הכונות, כי אין ספק שאף אם יהיו המצות (ג) שוות במספר או תהיה (ד) המצוה האחת בעינה התחלף מדרגת שכרה כפי התחלף הכונות כמו שאמרנו רבותינו ו"ל (מ"ד דף כ"ז ע"ה) משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם אחד אכלו לשם פסח ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם פסח עליו הכתוב אומר כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם (סו"ט י"ד) וזה שאכלו לשם אכילה גסה עליו הכתוב אומר ופושעים יכשלו בם (פס) וכבר בארנו זה למעלה, שלישית כי אף אם יסכימו הכונות ומספר המצות יתחלפו המדרגות מצד התחלף רבוי הפעולות ומעומן כי אין ספק שהתמדת עשיית פעל אחד בעצמו יקנה מדרגה יותר גדולה מעשיית הפעל ההוא פעם אחת, והמשל בזה שני אנשים שנים בחכמה שנים בעושר ובכל דבר והאחד נתן אלף זה לצדקה בפעם אחת בכונה ראויה והשני נתן אלף זה באלף פעמים זה אחד בכל פעם, כי אף אם הצדקה (ה) שזה בכמות תהיה מדרגת השני בלי ספק יותר גדולה ממדרגת הראשון כי קיום צוים רבים בפעל האחד בעצמו ורבוי הכונות אשר בפעולות ההן יותר טוב מקיום צווי אחד בכונה אחת טובה, וכן מי שיכבד את אביו בשנתן לו בפעם אחת אלף זה והאחר באלף פעמים, תתחלפנה המדרגות בלי ספק כפי רבוי הפעולות שבאו בעשיית המצוה ההיא. רביעית תתחלפנה המדרגות כפי רבוי המצוה שיעשה האחד על מספר המצות שיעשה האחר, כי קיום מצות רבות יתנו ראיות למדרגה יותר גדולה בלי ספק להתחבר בזה רבוי מצות ורבוי פעולות, ויקרה מצד חלוק המדרגות הללו, כי כבר ימצא אדם שידיו בידו מצות רבות יותר מאיש אחד, ואעפ"כ לפי שלא נעשו המצות ההן על הכונה הראויה לא יספיקו לתת לו אלא מדרגה קטנה ממדרגות העוה"ב, ואולי שלא יספיק לקנות על ידם שום מדרגה ממדרגות העוה"ב (ו) ולפי שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ינתן לו שכר בעוה"ז שכר המצוה או המצות שעשה שלא בכונה. וימצא ג"כ אדם שיעשה כל ימיו רבוי עבירות ובסוף ימיו יעשה מצוה אחת או פעל אחד בכונה ראויה וימות מתוך אותה כונה שתספיק אותה כונה לתת לו מדרגה מה ממדרגת העוה"ב כמו שהוכחנו בפרק שלפני זה מההוא שופר (ז) ששקר במיתת רבי חנינא בן תרדיון. ופעמים ימצא איש תספיק מדרגתו מצד רבוי עשיית מצות והכונות הראויות אל שיחיה מושגת בעוה"ז ומצול מכל הפגעים כרוב חסידי ישראל עד שישתנה הטבע כפי רצונם כמו שהיה זה ברבי חנינא בן דוסא ובנחום איש גזר ורבי פנחס בן יאיר ודומיהם. ופעמים ימצא איש אחד מצד רבוי המצות והכונות הראויות וההשגה שישגי באל ית' אל שיגיע בעוה"ז למדרגת ישעיהו ואלישע ודומיהן, זה מדרגה שאין למעלה ממנה שהיא מדרגת גדולי הנביאים שהיו אחרי משה, ומעתה מה שאמרנו רבותינו ו"ל בסוף מכות (דף כ"ד ע"ה) דרש רבי עמלאי תרי"ג מצות נאמרו למשה בסיני בא דוד והעמידן על י"א שנאמר ה' מי יגור באהלך וכו' הולך תמים ופועל צדק (מהלל ס"ו) בא ישעיהו והעמידן על שש שנאמר הולך צדקות ודובר משרים וגו' (ישעיה ל"ג) בא מיכה והעמידן על ג' שנא' ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לבת עם אלהיך (מיכה ו') בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר הצדיק באמונתו יחיה וכו' (חבקוק כ' ד'), אין הכונה לומר כי בעשיית י"א מצות או ג' יקנה מן השלמות האנושי המדרגה שתושג מצד כל מצות התורה, או שבהן יקנה מדרגה מה מהשלמות ולא בפחות, אלא שכל אחד מן הנביאים היה מתקין לעשות כללים כללים מצות רבות מהתורה (ח) ומדות טובות בדרך שבני אדם עושים כדי שעל ידם ישיג האדם מדרגה גדולה מהשלמות, כי למה שיקשה על כל אדם להעמיד על עצמו תרי"ג מצות, וגם יקשה עליו לעשות מצוה כתקנה מכל הצדיקים על הדרך שבארנו למעלה בזה המאמר, היתה כונת כל הנביאים לעשות כללים שעל ידם תושג מדרגה גדולה מהשלמות קרובה למדרגה המושגת על כלל המצות אע"פ שאי אפשר שתעלה למדרגה גדולה כמות, ומנה דוד י"א דברים שהם כללים למדות הטובות יותר כמה שהם כללים לדעות האמיתות (ט) ולא למצות שהרי דובר אמת בלבבו וגו' ותרפה לא נשא על קרובו נבזה בעיניו נמאס (מהלל ס"ו) אין אחת מהן מצוה מהמצות התורה, אבל כונת דוד היתה לעשות כללים שיכללו מצות רבות ומדות טובות על ידם יקנה האדם מדרגה גדולה מן השלמות האנושי

כי

שלישי

ו"ל כ"ק פרק שור שנגח ד' וז' דף ל"ח אין הקצ"ה מקפח שכר אפילו שיחזיק נאה וכו' מאריך אפיה וגבי דיליה וכו' ע"ס: (ז) ששקד. מיהר: (ח) ומדות טובות בדרך שבני אדם וכו'. פי' אף שאין ממצות התורה שאם יעשה אותם לשם שמים ישיג מדרגה מה מהשלמות: (ט) ולא למצות. אלו הי"א שמנה אינן דוקא מהמצות: ואע"פ

שאין צריך לעשות כל המצות: (ג) שוות במספר. המשל בזה שראובן עשה ג' מצות ושמשון גם כן עשה ג' מצות: (ד) המצוה האחת בעינה. ששניהם היו נזירים במצוה אחת עד"מ שזה היה נזיר במצות כיבוד אב ואם וזה ג"כ היה נזיר זה: (ה) שזה בכמות. שהצדקה של זה לא היתה כי אם אלף זה ושל זה גם כן אלף זה: (ו) ולפי שאין הקצ"ה מקפח וכו'. כמו שדרשו רבותינו